

Отримано: 1 лютого 2022 р.

Прорецензовано: 14 лютого 2022 р.

Прийнято до друку: 15 лютого 2022 р.

e-mail: olganazarenko1@gmail.com

oksanaenglishteacher@gmail.com

DOI: 10.25264/2519-2558-2022-13(81)-87-91

Назаренко О. І., Нестеренко О. Є. Особливості лінгвальної маніпуляції у судовому дискурсі. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»: серія «Філологія»*. Острого : Вид-во НаУОА, 2022. Вип. 13(81). С. 87–91.

УДК: 811.111'42

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-628-910>

Web of Science Researcher ID: AAC 8292 2022

Назаренко Ольга Іванівна,

старший викладач,

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-5924-6174>

Web of Science Researcher ID: AAC-6847-2022

Нестеренко Оксана Євгенівна,

викладач

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

ОСОБЛИВОСТІ ЛІНГВАЛЬНОЇ МАНІПУЛЯЦІЇ У СУДОВОМУ ДИСКУРСІ

У статті розглянуто особливості вербальної реалізації маніпулятивного впливу у судовому дискурсі. Судовий дискурс, сферою формування та функціонування якого є судова зала, втілює судовий процес і являє собою різновид та складову частину юридичного дискурсу. Це різновид інституційного спілкування, сферою функціонування та формування якого є спеціалізований орган державної влади (суд), який здійснює правосуддя. Тобто, судовий дискурс є інституціональним типом дискурсу. Говорячи про соціально важливі наслідки судового дискурсу, ми маємо на увазі вирішення правового конфлікту та зміну правової ситуації. В цьому і полягає головна функція судового дискурсу. Тобто, даний тип дискурсу має виражений соціальний характер, характеризується інституціональністю, емотивністю та персуазивністю.

Судовий дискурс є узагальнюючим поняттям, що об'єднує в собі багато дискурсів, одними із головних різновидів даного дискурсу є дискурси обвинувача та захисника, і при цьому адвокатський дискурс є більш емоційним, критичним та навіть саркастичним. Головною метою адвокатського дискурсу є захист, і саме для досягнення цієї мети адвокати вдаються до тактики нападу, яка реалізується через глузування, імпілки, іронію, сарказм, обмови, натяки та дискредитацію. Зважаючи на всі ці фактори, у статті зазначається, що цей тип дискурсу є достатньо маніпулятивним. Даний тип маніпуляції реалізується шляхом задіяння певних мовних засобів, тобто шляхом лінгвістичної маніпуляції. Найпоширенішими вербальними прийомами маніпуляції, до яких вдаються адвокати, є повтори, риторичні питання, мовна гра, стереотипи, метафора та граматична інверсія.

Ключові слова: лінгвістична маніпуляція, судовий дискурс, дискурс адвоката, повтори, риторичні питання.

Olga Nazarenko,

Senior Lecturer,

Kyiv National Taras Shevchenko University

Oksana Nesterenko,

Lecturer,

Kyiv National Taras Shevchenko University

THE PECULIARITIES OF LINGUAL MANIPULATION IN TRIAL DISCOURSE

The article looks into the problem of manipulative impact verbal realization in trial discourse. Trial discourse, which is formed and functions in a courtroom, is a part of legal discourse which embodies a trial. Trial discourse is a type of institutional communication and the sphere of its forming and functioning is a state agency (court) which administers justice. Social characteristics of discourse manifest themselves in those discourse types which are made and maintained by different social institutions. Speaking about important social consequences of court discourse we mean legal dispute resolution and a change of legal situation. That is the main function of trial discourse.

Trial discourse is a general notion which comprises a lot of discourse types, and prosecutor and defense lawyer discourses are among the main types of it. Besides institutionality, which is specified by status and role relationships, the above mentioned discourse types are characterized by emotiveness, logical accomplishment, termhood and persuasiveness. The main aim of advocate discourse is their client defense that is why their discourse is more emotional as they try to gain the initiative and resort to the tactic of attack which is realized via irony, sarcasm, mockery, hints, suggestion. Taking into consideration all these facts we must admit that defense lawyer discourse is more manipulative than prosecutor one. This manipulative discourse is actualized by a great number of verbal means, in other words, by linguistic manipulation. The commonest verbal ways of realizing such manipulative impact on listeners' consciousness are reiteration, rhetorical questions, language games, stereotypes, metaphor and grammar inversion.

Keywords: linguistic manipulation, trial discourse, defense lawyer discourse, reiteration, rhetoric questions.

Постановка проблеми та обґрунтування її актуальності. Станом на сьогодні лінгвістика розвивається таким чином, що актуальними є дослідження, спрямовані на рішення прикладних завдань, і в світлі актуалізації прикладних аспектів великої популярності набувають проблеми, пов'язані із використанням мови у власних цілях. Одним із аспектів управляючих можливостей мови є маніпулювання – прихований вплив використання мови, спрямований на досягнення власних цілей за рахунок об'єкта маніпуляції. Маніпулятивна комунікація у різних видах дискурсу глибоко вивчається сучасними лінгвістами, але дослідження різноманітних лінгвальної прийомів та тактик, шляхом застосування яких реалізується маніпулятивний вплив на свідомість реципієнта у судовому дискурсі, є недостатнім, що і визначає актуальність представленого дослідження..

Метою даної статті є дослідження особливостей різноманітних вербальних шляхів та способів вираження маніпулювання у адвокатському дискурсі як різновиді судового дискурсу.

Аналіз останніх джерел та публікацій. Проблема лінгвального вираження маніпулятивного впливу була висвітлена у роботах таких провідних лінгвістів як Н. Ферклоф, Т. ван Дейк, Р. Водак, М. Колтхард, Т. В. Дубровська, К. Гіланд, Н. Хомський. Саме ці вчені є основоположниками дослідження проблеми реалізації маніпулятивного впливу різноманітними мовними засобами у різних видах дискурсу.

Такі вітчизняні лінгвісти як О. В. Дмитрук, В. В. Зірка, М. О. Зайцева також приділили значну увагу вивченню цього питання.

Виклад основного матеріалу дослідження. Вивчення професійного дискурсу є актуальною проблемою в лінгвістиці станом на зараз, так як його лінгвопрагматична та національно-культурна специфіка відображає історичні, філософські, соціальні та культурні фактори формування цього явища та є дзеркалом ментальності його учасників.

Інтерес до функціонування мови у різних сферах людської діяльності, який переважає в дослідницькій парадигмі лінгвістики останніми роками, охопив і сферу правової діяльності. На межі права та лінгвістики сформувалася нова дисципліна, а саме юрислінгвістика, що має свої певні проблеми та методологію. Дисципліна досліджує процеси та трансформації, що мають місце в тій чи іншій правовій площині діяльності суспільства та певним чином втілюються у мові. Саме суспільство, в якому функціонує та розвивається юрислінгвістика, висуває на перший план актуальні проблеми, які вимагають глибокого аналізу та своєчасних рішень.

Відомі сучасні лінгвісти, наприклад Ферклоф, підкреслюють саме соціальну значимість дискурсу, де дискурс розглядається як елемент соціального життя, тісно пов'язаний з усіма його аспектами (Fairclough, 2004:3).

Р. Водак також підкреслює соціальну значимість дискурсу. «Дискурс – це мова, що використовується у мовленні та письмі – як форма «соціальної практики». Дискурс як соціальна практика передбачає діалектичний взаємозв'язок між певною дискурсивною подією і ситуацією(ями), інститутом(ами), і соціальною структурою (ами), які задають його структуру – вони формують дискурсивну подію, а також дискурсивна подія формує їх». Wodak, 1997:6).

Соціальний характер дискурсу можна у повній мірі віднести до юридичного дискурсу та його різновиду судового дискурсу.

П. Гудріч пропонує наступне визначення юридичного дискурсу: «Поняття юридичного дискурсу потребує переоцінки юридичних основ вивчення права. На відміну від традиційних положень переважно формального та пояснювального характеру, які є основою переважаючого уявлення про самостійність юридичного тексту та одноголосся його мови, я підтримую критичний, інтердисциплінарний та інтертекстуальний підхід до юридичного тексту». (Goodrich, 1987: 6).

Судовий дискурс, сферою формування та функціонування якого є судова зала, втілює судовий процес і являє собою різновид та складову частину юридичного дискурсу. «Судовий дискурс – це вербально-знакове вираження процесу комунікації в ході судового процесу, яке розглядається в соціально-історичному, національно-культурному конкретному ситуативному контексті, з урахуванням характеристик та намірів комунікантів. При цьому конкретною метою процесу є вирішення правового конфлікту та зміна правової ситуації» (Дубровская, 2012:292).

Судовий дискурс має процесуальний характер, розгортаючись в процесі судових засідань, важливою ознакою яких є певна тривалість. Тип комунікативної події, а саме судового засідання, яке може тривати багато днів, визначає процесуальність судового дискурсу, що розгортається у часі. У судовому дискурсі відображуються окремі стадії судового процесу із притаманними їм особливостями.

Судовий дискурс є узагальнюючим поняттям, що об'єднує в собі багато дискурсів, на основі аналізу яких є можливим виділення типових характеристик та загальних закономірностей побудови судової комунікації. Це різновид інституційного спілкування, сферою функціонування та формування якого є спеціалізований орган державної влади (суд), який здійснює правосуддя.

Соціальна значимість різних типів дискурсів найяскравіше виявляється у тих їхніх різновидах, які створюють та підтримують соціальні інституції. Тобто, судовий дискурс є інституціональним типом дискурсу. На думку В.І. Карасика, «інституціональний дискурс є спеціалізований, клішерований різновид спілкування між людьми, які можуть не знати одне одного, але змушені спілкуватися у відповідності до норм даного соціуму.» (Карасик, 2000: 7).

Говорячи про соціально важливі наслідки, ми маємо на увазі вирішення правового конфлікту та зміні правової ситуації. В цьому і полягає головна функція судового дискурсу.

Одними із головних різновидів судового дискурсу є дискурс адвоката та обвинувача. Окрім інституціональності, яка обумовлюється статусно ролевими стосунками, ці два види судового дискурсу характеризуються емотивністю (прояв сильних емоцій та спонтанних почуттів), логічною завершеністю, термінологічністю, персуазивністю. В ході професійного спілкування сторін під час судового засідання має місце передача інформації, саме тому необхідно виділити експлікативну функцію дискурсу. Адвокат та обвинувач дають оцінку інформації, таким чином можна виділити аксіологічну функцію, яка складається із таких оціночних компонентів, як емоційний, емоційно-інтелектуальний та інтелектуально-логічний. Однією із цілей адвокатського дискурсу є визивання емоцій, привертання уваги та спонукання до прийняття рішення. В цьому відношенні адвокатський дискурс відрізняється від дискурсу обвинувачення, який є набагато менше емоційним. Адвокат відстоює інтереси підзахисного, доводячи невинність обвинуваченого або менший ступінь його провини на підставі об'єктивності та обґрунтованості своїх висновків, використовуючи при цьому усі засоби, в тому числі впливаючи на суддю і через емоції.

Адвокат в судовому засіданні намагається заволодіти ініціативою в ході судового розгляду і відповідно вдається до стратегії нападу, коли намагається викрити помилку або несправедливість обвинувача. Така стратегія реалізується за допомогою дискредитації, критики обвинувача і, навіть, сарказму.

Окрім того, адвокату слід вплинути на суд, так як саме після його промови і останнього слова підсудного суд видаляється на нараду.

Головною метою адвокатського дискурсу є захист, і саме для досягнення цієї мети адвокати вдаються до тактики нападу, яка реалізується через глузування, шпильки, іронію, сарказм, обмови, натяки та дискредитацію, а також до тактики психологічного впливу, яка представлена прийомом навіювання сумніву, пошуками співчуття, вираження каяття, проявами смирення, ігнорування, створення позитивного образу обвинуваченого.

Зважаючи на всі фактори, вказані вище, можна зазначити, що адвокатський дискурс є достатньо маніпулятивним.

За Є. Л. Доценко, маніпуляцію розглядають як вид психологічного впливу, який націлений на зміну напряму активності іншої людини та виконаний настільки майстерно, що залишається непоміченим цією людиною (Доценко, 1997:59).

Оскільки будь-яка маніпуляція свідомістю людини здійснюється за допомогою певних вербальних засобів та прийомів, вона є психолінгвістичним процесом, і для його повного дослідження є необхідним глибокий аналіз лінгвістичних факторів. Саме тому, в лінгвістиці цей процес має назву «мовна або лінгвістична маніпуляція».

На думку В. Є. Чернявської лінгвістична маніпуляція є мовним впливом, спрямованим на неявне, приховане спонукання адресата до виконання певних дій; як приховане впровадження у його свідомість бажань, відносин, установок, які слугують здійсненню інтересів відправника повідомлення, які, зазвичай, не збігаються із інтересами адресата (Чернявська, 2006:38). Мета мовної маніпуляції – схилити особу, якою маніпулюють, (адресата) до того, щоб він прийняв певні висловлювання як істинні без урахування усіх аргументів.

Варто зазначити, що саме прихований характер впливу є основною ознакою маніпуляції. Саме в цьому і полягає складність цього феномена: маніпулятор діє не явно, а приховано, і в зв'язку з цим адресату важко розпізнати його справжні наміри та захиститися від такого роду дій. Вірогідно, що цей критерій є вирішальним фактором успішного маніпулювання: адресат не має здогадуватися про наміри того, хто говорить, і у нього виникає ілюзія самостійного прийняття рішення.

На практиці мовне маніпулювання здійснюється за допомогою конкретних способів та прийомів. Вибір належного способу залежить від цілей та задач, які ставить перед собою суб'єкт маніпуляції.

Персуазивність та суггестивність є головними способами мовного впливу в судовому дискурсі. Персуазивність (від латинського *persuadere* – переконувати) означає вплив автора усного або письмового повідомлення засобами мови на свідомість його адресата з метою переконання у чомусь, закликати його до здійснення або нездійснення певних дій. Персуазивний комунікативний процес представлений такими ситуаціями, в яких люди свідомо продукують повідомлення, націлені на те, щоб спровокувати певну поведінку реципієнта або вплинути на його точку зору.

Суггестивність (від латинського *suggerere* – навіювати)- включення навіювання в інформацію, яка повідомляється в прихованому, замаскованому вигляді. Також суггестивність характеризується неусвідомленістю, непомітністю, мимовільністю її засвоєння.

Майстерне володіння мовою відіграє важливу роль у судовій та процесуальній практиці. Різноманітність та багатство мовних засобів дає можливість юристам по-різному представляти одну і ту ж саму ситуацію. Таким чином, лінгвістична маніпуляція є одним із способів впливу на результат справи. Більш того, юриспруденція та лінгвістика досить активно взаємодіють, так як для розгляду справ про захист честі, гідності та ділової репутації, про наклеп, образу адвокатів необхідно проводити лінгвістичний аналіз тексту, обов'язково враховуючи різноманітні шляхи та способи лінгвістичного маніпулювання.

Повтор є одним із найпоширеніших засобів мовної маніпуляції у адвокатському дискурсі. Повторення одних і тих самих тверджень закріплює в свідомості слухача одну і ту ж саму інформацію, тим самим, окрім мовного впливу, на слухача здійснюється психологічний тиск, значно поглиблюючи переконливість маніпулятора.

“The prosecutor didn't face a threat that night. The judge didn't face a threat that night, and the 12 of you didn't face a threat that night...Self-defense is not just the stuff of law books. Self-defense is a defense that nature herself recognizes, a recognition really that any living creature is going to act, or react a certain way when faced with a threat. Self-defense is often something that police and prosecutors don't really understand” (8). У даному випадку підзахисного звинувачують у перевищенні дозволеної самооборони при скоєнні нападу із застосуванням холодної зброї. Використання адвокатом повторів робить його промову більш переконливою, і застосування його клієнтом холодної зброї виглядає більш вмотивованим.

My client deserves better. Mrs. Jackson deserves better. She should know who really took her property. The state has the burden of proof. That's a high burden, but it is a burden that protects us all.”(9). У даному випадку мова іде про пограбування із викраденням коштовностей, і щоб показати свого клієнта у найкращому світлі, захисник вдається до двох лінгвістичних маніпулятивних тактик: 1. повтор, який завжди привертає увагу читачів 2. мовна гра, що є різновидом мовленнєвої поведінки, яка базується на свідомому порушенні системних лінгвістичних норм з метою створення певних структур, які набувають додаткового експресивного значення, і таким чином впливають на сприйняття інформації слухачем. У даному випадку це використання трансформації сталого виразу *“burden of proof”* (тягар доведення), який є необхідним атрибутом будь-якого кримінального процесу.

Під час гучного процесу по звинуваченню поліцейського Дерекка Човіна у навмисному вбивстві темношкірого водія Джорджа Флойда, який відбувся 29 березня 2021 року, адвокат пана Човіна Ерік Нельсон у своїй вступній промові також вдається до повторів, чим одразу налаштує публіку на сприйняття свого клієнта як невинного у скоєнні цього тяжкого злочину. *«You will learn that paramedics arrived on scene at 8:27 and 18 seconds, just 19 minutes after officers King and Lane arrived, within six minutes of it being called a code three, and they did what they refer to as a load and go, because of the crowd. You will hear and learn that Officer Thomas Lane accompanied them for part of that time. You will learn, ultimately that Mr. Floyd was transported to the Emergency Department at Hennepin County efforts were efforts to save Mr.Floyd”* (10).

Наступним засобом лінгвістичної маніпуляції, який часто можна зустріти у адвокатському дискурсі є риторичне питання. Риторичне питання – це стилістичний прийом, який по формі являє собою речення, але по суті є емоційно підкресленим прихованим ствердженням або запереченням, і не потребує відповіді. Риторичні запитання мають здатність спрямовувати думки аудиторії у потрібному руслі для того, хто говорить.

У багатьох випадках адвокати вдаються до декількох маніпулятивних засобів, що значно підвищує рівень впливу їхніх промов на слухачів.

У справі О. Дж. Сімпсона про подвійне вбивство адвокат Джонні Кокран у своїх промовах на судових засіданнях, які розпочалися 23 січня 1995 року та тривали дев'ять місяців та були найдовшими в історії судових процесів у Каліфорнії, застосував як повтори, так і риторичні питання. Оскільки даний злочин передбачає смертну кару, адвокатські промови мали бути досить переконливими та ефективними. «*You've seen this house. You've seen this carpet. If he went in that house with bloody shoes, with bloody clothes, with his bloody hands as they say, where's the blood on the doorknob, where's the blood on the light switch, where's the blood on the banister, where's the blood on the carpet? That's like almost white carpet going up those stairs. Where is all that blood trail they've been banting about in this mountain of evidence?*» (11).

В своїй заключній промові у цій справі Джонні Кокран знов звертається до цих самих засобів, щоб спростувати серйозні звинувачення його клієнта детективом Марком Фурманаом, сумно відомого своїми расистськими коментарями. «*Why did they then all try to cover for this man Fuhrman? Why would this man who is not only Los Angeles' worst nightmare, but America's worst nightmare, why would they all turn their heads and try to cover for them? Why would you do that if you are sworn to uphold the law?*» (11).

У справі про вбивство Джорджа Флойда адвокат Ерік Нельсон поєднує три лінгвістичні маніпулятивні тактики, а саме вживання риторичних питань, мовної гри та повторів. «*A reasonable doubt is a doubt that is based upon reason and common sense. At the end of this case, we're going to spend a lot of time talking about doubt, but for purposes of my remarks this morning, I want to talk about reason and common sense. Reason is an idea that wholly permeates our law, and you will see and hear that repeatedly throughout the course of this trial. What would a reasonable police officer do? What is a reasonable use of force? What would a reasonable person do in his or her most important affairs? What is a reasonable doubt?*» (10). Гра слів у даному випадку полягає у вживанні різних мовних варіацій сталого виразу "to be guilty beyond a reasonable doubt" (бути винним поза всяким сумнівом), що у поєднанні із повторами та риторичними питаннями здійснює значний психологічний та емоційний вплив на свідомість реципієнта.

Варто згадати ще один маніпулятивний прийом, який є характерним для адвокатського дискурсу, а саме стереотипи. Стереотип – це поширені за допомогою мови певні стійкі уявлення про реальність, що призводять до спрощення та перебільшення оцінок індивідів, що створює широкі можливості для маніпуляції свідомістю.

Ось як використовує даний прийом адвокат Едвард Мак Магон у своїй промові на захист Закаріаса Муссауї, якого звинуватили у підготовці сумно відомих терактів-самогубств, що були скоєні 11 вересня 2001 року у Нью-Йорку та Вашингтоні. «*And I say to you today that we must give this man a fair trial. No matter who he is, what he thinks of us, or what he represents, this is because of who we are and what we stand for a Americans and as a great nation, ladies and gentlemen.*» (12).

Оскільки мова іде про найбільший за кількістю жертв теракт в історії, адвокат вживає поширений стереотип про те, що американці є великою нацією, яка сповідує найгуманніші цінності, і саме тому має забезпечити такому злочинцю, який навіть зізнався у скоєнні цього страшного злочину, право на чесний суд.

Адвокат Майкл ван дер Він у своїй заключній промові 13 лютого 2021 року, захищаючи Дональда Трампа від імпічменту та доводячи його непричетність до підбурювання протестувальників до штурму Капітолію, опори американської демократії, також вдається до вживання стереотипів. «*Mr. Trump explicitly told the crowd that he expected the protest outside the Capitol to be peaceful and patriotic*» (13). Вживаючи стереотип «мирний та патріотичний протест» адвокат маніпулює свідомістю слухачів, відволікаючи їх увагу від того факту, що будь-який напад на Капітолію є загрозою американській демократії і навіть державності.

Наступним засобом маніпуляції інформацією у адвокатському дискурсі є метафора, оскільки вона являє собою готовий образ із закладеними у ньому асоціаціями. Метафора є засобом конструювання нових змістів і відображає реальний світ у незвичайних зв'язках та асоціаціях.

Ось як використовує метафору для маніпулятивних цілей другий адвокат Дональда Трампа у справі про його імпічмент Брюс Кастор: «*And if we go down the road that my very worthy adversary here, Mr. Raskin, asks you to go down, the flood gates will open*» (14).

Попереджаючи суддів про недоречність та навіть абсурдність винесення рішення про імпічмент, він використовує метафору про «відкриття шлюзових воріт», натякаючи на небезпеку такого рішення, і, таким чином, маніпулюючи свідомістю слухачів. Щоб зробити своє твердження більш переконливим, адвокат також вдається до повторів.

Джонні Кокран, адвокат О. Дж. Сімпсона, якого звинуватили у вбивстві колишньої дружини та її знайомого, також вдається такого експресивного маніпулятивного засобу як метафора. «*So it seems to us that the evidence shows that professional police work took a backseat right at the beginning. Untrained officers trampled--remember, I used the word in opening statement--they traipsed through the evidence*» (11).

Використання метафори «trample» (розтоптати) та «traipse» (вештатися) у словосполученнях із «evidence» (факти, докази) робить докази адвоката більш переконливими, зосереджуючи увагу суду на непрофесійності поліції, а не на злочині, у скоєнні якого звинувачують його клієнта.

Ще одним із поширених способів вираження вербальної маніпуляції у адвокатському дискурсі є граматична інверсія. Оскільки речення з інверсією мають особливу граматичну структуру, вони привертають увагу аудиторії і є вигідним знаряддям для здійснення маніпулятивного впливу. «*No matter how much truly horrifying footage we see of the conduct of the rioters and how much emotion has been injected this trial, that does not change the fact that Mr. Trump is innocent of the charges against him. Despite all of the video played, at no point in their presentation did you hear the house managers play a single example of Mr. Trump urging anyone to engage in violence of any kind. At no point did you hear anything that could ever possibly be construed as Mr. Trump encouraging or sanctioning an insurrection.*» (13).

Використовуючи інверсію, адвокат Майкл ван дер Він привертає увагу аудиторії до відсутності доказів того, що Дональд Трамп підбурював протестувальників до штурму Капітолію, нівелюючи значимість скоєного ними насильства після виступу Трампа, що є зафіксованим у записах, які були переглянуті у судовій кімнаті.

Вдається до інверсії і другий адвокат Трампа у цій справі, Брюс Кастор. «*Shouldn't you impeach him, he might be elected again. That's the fear. That's what's driving this impeachment.*» (14).

В даному випадку інверсія є маніпулятивним мовним засобом, який підкреслює думку адвоката про необґрунтованість можливого рішення про імпічмент, оскільки воно спричинене страхом американської еліти, що Дональд Трамп може бути переобраний на другий термін.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Адвокатський дискурс, як різновид судового дискурсу, є досить маніпулятивним, оскільки основною його метою є переконання суддів та присяжних у невинуватості клієнта адвоката. Маніпулятивний вплив цього різновиду дискурсу досягається шляхом використання описаних вище лінгвальних прийомів та засобів. Перспективи подальших розвідок у цьому напрямі вбачаємо у дослідженні особливостей вербальних маніпуляцій у різних видах дискурсу.

Джерела та література:

1. Доценко Е. Л. Психология манипуляции: феномены, механизмы и защита. Москва: ЧеРо. Изд-во МГУ, 1997. 344 с.
2. Дубровская Т. В. О коммуникативной компетенции юристов в судебном дискурсе. *Язык. Текст. Дискурс*. Ставрополь. 2012. № 10. С. 291–298.
3. Карасик В. И. О типах дискурса. *Сборник научных трудов*. Волгоград: Перемена, 2000. С. 5–20.
4. Чернявская В. Е. Дискурс власти и власть дискурса. Москва: Флинта. Наука, 2006. 136 с.
5. Fairclough N. *Analysing Discourse: Textual Analysis for Social Research*. London, New York: Routledge, 2004. 270 p.
6. Goodrich P. *Legal Discourse*. London: MacMillan Press, 1987. 266 p.
7. Wodak R. *Gender and Discourse*. London: Sage Publications, 1997. 303 p.

Список джерел ілюстративного матеріалу:

8. <https://www.grahamdefense.com/resources/mock-trial-material/sample-mock-trial-openings-and-closings/sample-closing-argument-for-assault-case/>
9. <https://www.grahamdefense.com/resources/mock-trial-material/sample-mock-trial-openings-and-closings/sample-closing-argument-for-a-burglary-case/>
10. <https://www.famous-trials.com/george-floyd/2718-opening-arguments-in-the-george-floyd-murder-chauvin-trial>
11. <https://www.famous-trials.com/simpson/1868-cochranclosing>
12. <https://famous-trials.com/moussaoui/1826-macmahonstatement>
13. <https://www.rev.com/blog/transcripts/trump-lawyer-michael-van-der-veen-closing-argument-transcript-in-2nd-trump-impeachment>
14. <https://www.rev.com/blog/transcripts/trump-lawyer-bruce-castor-opening-statement-transcript-trumps-second-impeachment-trial>

References:

1. Chernyavskaya V. E. (2006). *Diskurs vlasti i vlast diskursa* [The Discourse of Power and the Power of Discourse]. Moskva: Flinta. Nauka. [Science]. 136p. [in Russian].
2. Dotsenko Ye. L. (1997). *Psihologija manipuliatsii: fenomeny, mekhanizmy i zashchita* [Psychology of Manipulation: Phenomena, Mechanisms and Defence]. Moskva: CheRo. Izdatelstvo MGU [Moscow University Publishing House]. 344p. [in Russian].
3. Dubrovskaya T. V. (2012). O kommunikativnoy kompetentsii yuristov v sudеbnom diskurse [About communicative competence of lawyers in trial discourse]. *Yazyk. Tekst. Diskurs*. [Language. Text. Discourse]. Stavropol, 10, p.291-298.
4. Fairclough N. *Analysing Discourse: Textual Analysis for Social Research*. London, New York: Routledge, 2004. 270 p.
5. Goodrich P. *Legal Discourse*. London: MacMillan Press, 1987. 266 p.
6. Karasik T.V. (2000) O tipah diskursa [About Discourse Types]. *Sbornik nauchnyh trudov* [Collection of Research Papers]. Volgograd: Peremena [Alteration], 5-20.
7. Wodak R. *Gender and Discourse*. London: Sage Publications, 1997. 303 p.

Sources of Supporting Material

8. <https://www.grahamdefense.com/resources/mock-trial-material/sample-mock-trial-openings-and-closings/sample-closing-argument-for-assault-case/>
9. <https://www.grahamdefense.com/resources/mock-trial-material/sample-mock-trial-openings-and-closings/sample-closing-argument-for-a-burglary-case/>
10. <https://www.famous-trials.com/george-floyd/2718-opening-arguments-in-the-george-floyd-murder-chauvin-trial>
11. <https://www.famous-trials.com/simpson/1868-cochranclosing>
12. <https://famous-trials.com/moussaoui/1826-macmahonstatement>
13. <https://www.rev.com/blog/transcripts/trump-lawyer-michael-van-der-veen-closing-argument-transcript-in-2nd-trump-impeachment>
14. <https://www.rev.com/blog/transcripts/trump-lawyer-bruce-castor-opening-statement-transcript-trumps-second-impeachment-trial>